

НОВЫЯ САРТЫ ВОСТРАСМАКАВЫХ КУЛЬТУР У ДЭКАРАТЫЎНЫМ САДОЎНІЦТВЕ

Вострасмакавыя культуры вядомы са старажытных часоў. Яны шырока выкарыстоўваюцца ў розных галінах эканомікі: харчовай прамысловасці, традыцыйнай і народнай медыцыне, парфюмерыі і касметалогіі і г. д. [1–18]. Перспектыўным накірункам выкарыстання вострасмакавых культур з’яўляецца іх прымяненне ў садова-паркавым будаўніцтве і дэкаратыўным садоўніцтве [2–6, 17].

У выніку даследаванняў за апошнія гады ў УА “Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія” створаны з уключэннем у Дзяржаўны рэестр сартоў Рэспублікі Беларусь цэлы шэраг сартоў вострасмакавых культур, якія з поспехам могуць быць выкарыстаны ў садова-паркавым будаўніцтве і дэкаратыўным садоўніцтве: цыбуля духмяная (*Allium odorum* L.) Водар, ісоп лекавы (*Hyssopus officinalis* L.) Завея, мацярдушка звычайная (*Origanum vulgare* L.) Завіруха і Аксаміт, герань буйнакарэнішчавая (*Geranium macrorrhizum* L.) Танюша, рута духмяная (*Ruta graveolens* L.) Смалянiца [1, 7–18].

Перш-наперш у садова-паркавым будаўніцтве і дэкаратыўным садоўніцтве рэкамендуецца выкарыстанне герані буйнакарэнішчавай і руты духмянай. У герані буйнакарэнішчавай (сорт Танюша) ад карэнішча адыходзяць разеткі прыкаранёвага лісця на доўгіх хвосціках (да 20 см). Лісце падоўжана-акруглае, шырынёй 6–10 см, падзелена на 5–7 частах, буйназубчатае па краях, бліскуча-зялёнае. Сцябліны падымаюцца над лісцем на 5–10 см.

На парасонападобных кветканосах размяшчаюцца шматлікія бэзавыя кветкі дыяметрам да 3 см. Зацвітае герань у чэрвені і цвіце 20–30 дзён. Уся расліна мае адмысловы сунічна-ананасавы водар. У кастрычніку – лістападзе лісце набывае чырвоную ці залацістую афарбоўку [1, 8, 10, 15].

Герань буйнакарэнішчавая адносіцца да шматгадовых культур і выкарыстоўваецца ў ракарыях, дзе яна разрастаецца вакол камянёў, падкрэсліваючы іх прыгажосць. У змешаных кветніках высаджваецца на пярэднім плане, добра пераносіць цень. Размножваюць герань буйнакарэнішчавую пераважна часткамі карэнішча ці дзяленнем куста. Герань буйнакарэнішчавая добра пераносіць перасадку ці дзяленне напрацягу ўсяго сезона, але найбольш мэтазгодна перасаджваць і дзяліць яе рана вясной ці ў жніўні.

Рута духмяная (сорт Смаляніца) належыць да шматгадовых культур і можа выкарыстоўвацца ў міксбордэрах, невысокіх бардзюрах, камяністых садах, клумбах, змешаных кветніках, а таксама ў якасці раслін для стварэння жывой загарадзі. Руту духмяную лёгка стрыгчы і фарміраваць патрабуемую форму.

Напаўхмызняк, мае моцны водар, вышыня дасягае 70–75 см. Кветкі маленькія, зеленавата-жоўтага колеру, сабраны ў мяцёлку. Цвіце з сярэдзіны чэрвеня да сярэдзіны жніўня. Найбольш дэкаратыўным з’яўляецца цёмна-зялёнае рассечанае карункавае лісце. Размножваюць руту духмяную насеннем і вегетатыўна (дзяленнем куста, чаранкаваннем) [1, 8, 10].

Цыбуля духмяная, ісоп лекавы і мацярдушка звычайная, якія належаць да шматгадовых культур, валодаюць прымным водарам і доўгім перыядам цвіцення, што таксама дазваляе іх выкарыстоўваць ў дэкаратыўным садоўніцтве ў якасці самастойнай культуры ці ў змешаных кветніках [1, 9, 11–14, 16–18].

ЛІТАРАТУРА

1. Генетические ресурсы растений. Пряно-ароматические и эфирно-масличные культуры / Т.В. Сачивко [и др.]. – Горки: БГСХА, 2021. – 22 с.
2. Декоративные растения и основы ландшафтного дизайна. Декоративные цветочные растения открытого грунта / Т.В. Сачивко [и др.]. – Горки: БГСХА, 2022. – 71 с.
3. Сачивко, Т.В. В луковом царстве / Т.В. Сачивко // Хозяин. – 2014. – № 11. – С. 20–21.
4. Сачивко, Т.В. Великолепное украшение сада / Т.В. Сачивко // Хозяин. – 2012. – № 11. – С. 26–27.
5. Сачивко, Т.В. Декоративные растения и основы ландшафтного дизайна. Хвойные декоративные растения / Т.В. Сачивко, О.А. Порхунцова, Н.Н. Поварова. – Горки: БГСХА, 2022. – 83 с.
6. Сачивко, Т.В. Декоративные растения и основы ландшафтного дизайна. Лиственные древесно-кустарниковые растения / Т.В. Сачивко, М.В. Наумов, А.А. Блохин. – Горки: БГСХА, 2022. – 108 с.
7. Сачивко, Т.В. Новый сорт *Geranium macrorrhizum* L.: характеристика и особенности селекции / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Мичуринский агрономический вестник. – 2019. – № 1. – С. 84–88.
8. Сачивко, Т.В. Основные хозяйственно ценные признаки *Ruta graveolens* L. / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Агропромышленные технологии центральной России. – 2018. – № 1. – С. 44–48.

9. Сачивко, Т.В. Особенности развития различных видов многолетних луков / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Перспективы научного обеспечения овощеводства. – Минск, 2016. – С. 41–43.

10. Сачивко, Т.В. Особенности селекции и характеристика *Geranium macrorrhizum* L. и *Ruta graveolens* L. / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Основные, малораспространенные и нетрадиционные виды растений – от изучения к внедрению. – Обухов, 2018. – Т. 1. – С. 195–197.

11. Сачивко, Т.В. Оценка сортов душицы обыкновенной (*Origanum vulgare* L.) по основным хозяйственно полезным признакам / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак, М.В. Наумов // Овощеводство. – 2019. – Т. 27. – С. 189–194.

12. Сачивко, Т.В. Оценка сортов иссопа лекарственного по основным хозяйственно полезным признакам / Т.В. Сачивко // Овощеводство. – 2018. – Т. 26. – С. 141–146.

13. Сачивко, Т.В. Применение душицы обыкновенной в традиционной и народной медицине / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак, М.В. Наумов // Лекарственное растениеводство: от опыта прошлого к современным технологиям. – Полтава: ПГАА, 2020. – С. 205–206.

14. Сачивко, Т.В. Пряная грядка / Т.В. Сачивко // Хозяин. – 2013. – № 12. – С. 18–19.

15. Сачивко, Т.В. Характеристика и особенности селекции *Geranium macrorrhizum* L. / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак, М.Е. Кошман // Качественный рост российского агропромышленного комплекса: возможности, проблемы и перспективы. – Санкт-Петербург: СПбГАУ, 2018. – С. 100–101.

16. Сачивко, Т.В. Характеристика и особенности селекции многолетних луков / Т.В. Сачивко, В.Н. Босак // Развитие АПК на основе рационального природопользования: экологический, социальный и экономический аспекты. – Полтава: ПГАА, 2016. – С. 59–62.

17. Сачыўка, Т.У. Батанічны сад і дэндралагічны парк у адукацыйнай і навуковай прасторы БДСГА / Т.У. Сачыўка, М.В. Навумаў, В.М. Босак // Лесное хозяйство. – Минск: БГТУ, 2022. – С. 264–266.

18. Сачыўка, Т.У. Сорт як фактар захавання харчовай бяспекі / Т.У. Сачыўка, В.М. Босак // Инновационные решения в технологиях и механизации сельскохозяйственного производства. – Горки: БГСХА, 2023. – Вып. 8. – С. 147–150.